

Biblioteka
NASLIJEĐE

TIM*press*

Biblioteka NASLIJEDE

Rob Riemen
POVRATAK EUROPE
Njene suze, djela i snovi

Naslov izvornika
De terugkeer van Europa
Haar tranen, daden en dromen

© 2015 **Rob Riemen**

© za hrvatsko izdanje: TIM press d.o.o., Zagreb
Tel.: 01 611 97 13; Faks: 01 611 97 14;
E-mail: tim.press@tim-press.hr
www.tim-press.hr

Sva prava pridržana.

ISBN 978-953-8075-15-5

Rob Riemen

Povratak Europe

Njene suze, djela i snovi

S nizozemskoga preveo
Toni Bandov

Zagreb, 2016.

Kakve god okolnosti bile u prošlosti, zbiljska korist od stvaralačke sposobnosti suvremenog doba je u temeljnom oživljavanju činjenica, znanosti i običnih života, nadahnjujući ih svježinom i krasotom i konačnim sjajem koji pripadaju svakoj zbiljskoj stvari, samo zbiljskim stvarima. Bez tog temeljnog oživljavanja – koje je samo pjesnik ili neki ini umjetnik kadar ponuditi – zbilja bi se činila nepotpunom, a znanost, demokracija i sam život konačno uzaludnim.

Walt Whitman, *Vlati trave*

Za Eveline

I.

ET IN ARCADIA EGO

Zamislite: Europa, ona prekrasna fenička kraljevna koju je prema grčkoj predaji bog Zeus u liku bika zaveo i oteo, kao utopljenica se nasukala na obalu i ondje postala ponosnom majkom i duhovnom inspiracijom civilizacije s golemim kulturnim bogatstvom. Zamislite da se ona, kraljevna Europa, vrati na taj djelić globusa kojemu je dala svoje ime zato što se ondje zbio prvi cvat njene kulture i njenih ideala civilizacije. Povratak? Tâ bila je odsutna. Posve odsutna. U dvadesetome stoljeću: neizmjereno uništavanje ljudi, istrebljenje naroda kao što su Židovi i Armenci; pustošenje njena kulturnog naslijeđa i vrijednosti. U dvadeset prvom stoljeću: društvo koje se naziva europskim, a vlastitoj civilizaciji i kulturi pridaje pozornost koliko i egipatskoj s kultom mrtvih u piramidama i mumificiranim faraonima. Zanimljivo, čak izvanredno, vrijedno posjeta pa i akademske studije, premda sve to ne pripada ovome vremenu, odnosno nije osobito važno. Iz ove Europe nestao je europski duh. Drugačije nije moglo. Kraljevna Europa pomalo se sjetno prisjeća da se 1946. u Ženevi okupio niz razumnih intelektualaca i porazgovarao o važnosti jednog *l'esprit européen* kako bi

se opustošeni svijet sagrađio iznova. No već je tada slutila da će broj zainteresiranih za koliko učene toliko i strastvene govore ostati ograničen na onih četrdesetak u zagušljivoj konferencijskoj dvorani. Slična je skepsa obuzela kraljevnu Europu kad je čula o nakani nekolicine židovskih intelektualaca i jednog izdavača koji su preživjeli holokaust da pokrenu novi časopis, *European Judaism*. Već je tad smatrala da je naslov izraz želje koja se nikad više neće moći ostvariti. Kraljevna Europa, sa svojom civilizacijom i kulturom, zatekla se prognanom u carstvo prošlog svršenog vremena i priključenog mu carstva zaborava.

Zamislite da se ta kraljevna vrati iz progonstva. Nemamo pojma kako, ali vratila se. Kako si predočiti njen povratak? Kuću, ili kakvo stalno boravište, ona nema. Kraljevna će, dakle, ući u neki hotel i predstaviti se... Europa! No tad će početi problemi, jer će ljubazni recepcionar zatražiti putovnicu. Ona putovnicu nema, niti je može imati jer nije vezana ni uz jednu državu. To je naravno problem, no budući da hotel nije pun i recepcionar nipošto nije neosjetljiv na blago lice i šarmantnu vanjštinu mlade dame, prijazno joj daje do znanja da, ako zaista nema kod sebe nikakvih isprava – „Može, gospođo, može. Ne događa se često, ali ponekad... Ipak, no da, papiri su samo papiri. Važan je čovjek, zar ne? To počesto zaboravljamo. Nešto ću već složiti za našu dokumentaciju.“ – ipak može srediti smještaj koji s doručkom neće stajati više od... Onda Europa priznaje da nema ni novca; dotad neizbrisiv osmijeh nestaje

s recepcionarova lica i on je zapanjeno pita što uopće traži u hotelu.

„Ali to već znate“, odgovara Europa smiješeći se, „tu sam radi sobe.“

„Koju ne možete platiti!“ strogo uzvraća recepcionar. A onda, kao da je odjednom nešto shvatio, njegov ton opet postaje prijazniji: „Nemate putovnicu, nemate novca. Smijem li pitati odakle ste ustvari?“

Europa odgovara: „Rodila sam se prije mnogo godina u Feniciji, no danas se ona zove Libanon. U međuvremenu sam bila po cijelom svijetu...“

„Sad mi je jasno“, prekida je recepcionar. Onda nastavlja prigušenim glasom, da ne čuju gosti u predvorju: „Shvaćam, vi ste izbjeglica i, da mogu, svakako bih vam pomogao. Ali, kao što vidite, ovo je hotel, a ne prihvatilište za izbjeglice, a novca za sobu nemate. Zbilja mi je žao, ali ovdje vam ne možemo pomoći.“

„Varate se, mladiću, nisam ja izbjeglica. Bolje rečeno, ja sam povratnica iz progonstva. U najmanju ruku“, dodaje podrugljivo, „ja sam prognanica koja se pokušava vratiti onamo gdje bi joj trebao biti dom. Novca zaista nemam, a nisam mogla ni zamisliti da će to ovdje biti od tolike važnosti. Imam nešto neusporedivo i neopisivo važnije, nešto čega ovdje strahovito nedostaje.“ Na zbunjeni recepcionarov pogled odgovara sa smiješkom i tiho kaže: „Imam dušu.“

Nakon što je kraljevna Europa to izgovorila, nestaje u hipu, a recepcionar ostaje bez riječi. Možda nije trebao uz ručak popiti pola boce bijelog vina, samo je to u stanju pomisliti.

Postoji hotel u kojem bi Europa, da se doista vrati, bila i više nego dobrodošla, čak i bez ikakva novca: taj se hotel zove *Grand Hotel Waldhaus*, Sils-Maria. Palo mi je to na pamet kad sam dobio pozivnicu od jednog švicarskog prijatelja da u okviru godišnjeg kolokvija o Nietzscheu, koji se održava u tom hotelu, razmijenimo ideje o susretu koji će se organizirati s temom: Nietzsche – Thomas Mann – budućnost Europe.

Grand Hotel Waldhaus, ondje sam već bio prije mnogo godina. Sils-Maria, u švicarskom planinskom predjelu Oberengadin između dva tamnoplava planinska jezera, jedno je od najljepših mjesta na svijetu. Takvim ga je doživio estetski vrlo rafinirani Marcel Proust, koji je u kolovozu 1893. ondje proveo nekoliko tjedana. U svojoj prvoj knjizi, *Užici i dani* (1896.), pripovijeda koliko ga ushićuje neopisivo lijepi krajolik Sils-Marije i okolice. Proust šeće uz jezero okruženo borovima i snijegom pokrivenim planinama. Zalazak je sunca, voda poprima sve moguće boje. Proust najedanput ugleda leptire, jednog, dva, pet malih leptira kako hrabro prelijeću s obale na obalu. Pred tolikim obiljem prirodne ljepote naviru mu suze.

Nije Proust bio jedini koga je očarala Sils-Maria, niti je bio prvi. Već je 1881. godine Friedrich Nietzsche manje-više slučajno, jer je zapravo trebao odsjesti u malo udaljenijem St. Moritzu, prvi put dospio u dolinu s malim selom. Odmah je shvatio da je pronašao svoju Arkadiju. Čisti planinski zrak, tišina koju prekida jedino pjev ptica i šum vjetra, raskoš prirode i gostoprimstvo mještana, zajedno s